O‘ZBEKISTON RESPUBLIKASI
OLIY TA’LIM, FAN VA INNOVATSIYAR VAZIRLIGI
QARSHI MUHANDISLIK-IQTISODIYOT INSTITUTI

“TASDIQLAYMAN”
Qarshi muhandislik-iqtisodiyot instituti
rektori _________ O.Sh.Bazarov
“___” _________ 2024 yil

Ro‘yxatga olindi № 07/02/006
“___” _________ 2024 y.

“MEHNAT PSIXOLOGIYASI” fanining

FANINING O‘QUV DASTURI

Bilim sohasi:	1000000- Xizmatlar
Ta’lim sohasi:	1020000- Gigeyena va ishlab chiqarishda mehnat muhofazasi
Ta’lim yo‘nalishi:	61020200- Mexnat muxofazasi va texnika xavfsizligi (sanoatda)

Qarshi-2024

Fan/modul kodi	O‘quv yili	Semestr(lar)	Kreditlar
MP2303	2024-2025	3	3

Fan/modul turi	Ta’lim tili	Haftadagi dars soatlari
Tanlov	O‘zbek	3

	Fanning nomi	Auditoriya mashg‘ulotlari (soat)	Mustaqil ta’lim (soat)	Jami yuklama (soat)
1.	Mehnat psixologiyasi	46	44	90

2. **I. Fanning mazmuni**

Fanni o‘qitishdan maqsad- mehnat va muhandislik psixologiyasining mazmun mohiyati bilan talablami tanishtirish, mehnat faoliyati ko‘nikma va malakalarini shakllanishi qonuniyatlarini ochib berish, shuningdek, muhandislik psixologiyasini istiqbolli rivojlanishiga doir nazariy va amaliy bilimlar bilan qurollantirishdir.

Fanning vazifasi-talabalarda psixologiya sohalaridan biri bo‘lmish mehnat va muhandislik psixologiyasi fani bo‘yicha chuqur, mukammal bilimlarni shakllantirish hamda ularni mehnat va muhandislik psixologiyasining nazariy hamda amaliy asoslari bilan tanishtirish hamda amaliy tajribalami hosil qilishdan iborat.

II. Asosiy nazariy qism (ma’ruza mashg‘ulotlari)

2.1. Fan tarkibiga quyidagi mavzular kiradi:

1- mavzu. Kirish. «Mehnat psixologiyasi»fanining maqsad va vazifalari. Mehnat psixologiyasining vazifalari va muammolari. Mehnat psixologiyasining metodologik asoslari. Mehnat psixologiyasining metodlari.

2-mavzu. Tafakkur. intellekt. Nutq. Global muammolarni yuzaga kelishiga yordam beruvchi asosiy faktorlar.

3-mavzu. Shaxs va kasb hamkorligining psixologik xususiyatlari. Ijtimoiy moslashishning samaradorligini oshirish, xayot va faoliyatda o‘zini- o‘zi namoyon qilishni ta’minlashda shaxs va kasbiy faoliyatning o’zaro ta’sirini inobatga olish, kasbiy sifatlar va kasbiy identifikatsiya muammosi

4-modul. Mehnat xavfsizligi psixologiyasi. Mehnat xavfsizligining psixologik masalalari. Ish joyi va mehnat xavfsizligi. Mehnat jamoasi va xavfsizlik. Psixik holat va xavfsizlik. Xavfsizlik va qobiliyatlar.

5-mavzu. Mehnat faoliyatining muaffaqiyati. Qobiliyatlar diagnostikasi. Faoliyat muvaffaqiyatining omillari. Mehnat faoliyatini tahlil etish. Mehnat ko`nikma va malakalarining maqsadga ko`ra shakllanishi. Individual mehnat faoliyati uslubi. Mehnat jarayonida nazorat va o`zaro nazorat.

6- mavzu. Idrok va xotiraning muxandis kadrlar faoliyatida tutgan o’rni. O‘rta asrdagi insonlarning “falokatli ongi”ni shakllantiruvchi asosiy faktorlari, davlatning parokandaligi, har bir xonlikning faqat o‘z mol-mulkini saqlab qolishga intilishi, mehnat muxofazasi madaniyati tushunchasining mazmuni, madaniyat terminining kutiladigan natijalaridan va madaniy faoliyati parametrlari nuqtai- nazaridan yondoshishlari.

7-mavzu. Kasbga layoqatlilik psixologiyasi. Psixologik professigrafiya va uning maqsadlari haqida tushuncha. Psixologik mehnat ekspertizasi va uning vazifalari. Kasbga yo`naltrish sistemasi tuzilishi va maqsad vazifalari. Kasbga moslashish, uning asosiy bosqichlari va mohiyati.

8-mavzu. Mehnat faoliyati jarayonida psixik holat. Mehnat jarayonidagi psixik holat turlari. Mehnat jarayoning keskinligi va faoliyatning samaradorligi. Ekstremal holatlar va shaxs faolligi. Toliqish va uning psixologik oqibatlari. Monotoniya holatidan chiqish yo`llari. Emotsiyonal holat va shaxsning intellektual taraqqiyoti.

9-mavzu. Kasbiy tanlovga ta’sir etuvchi omillar. Hozirgi paytda davlatimiz oldidagi eng asosiy muammolar, muammoni dolzarbligini tushunish millat va davlat miqyosida shakllanishi, yangi ustuvor dunyoqarash insonlarning hayot faoliyatini maqsadi va ma’naviy, moddiy boyliklar tizimiga, moddiy extiyojlarining cheksiz o‘sishidan qoniqish hosil qilishi va ma’naviy talablarga o‘zgartirish kirishi.

**10- mavzu. Kasbiy ko`nikma va malakalarning shakillanishi.** Malaka va ko`nikmalar, ularning klassifikatsiyasi. Malakalarning shakllanish bosqichlari. Mashqlar va ularni tashkil qilish. Mashq turlari va qo`yiladigan talablar. Malaka va odamning individual-psixologik xususiyatlari.

11- mavzu. Kasbiy faoliyat motivlari. Mehnat faoliyatining motivlari. Motivlarni tadqiq qilish metodlari. Motivlar dinamikasi. Odam extiyojlarini bosqichlari va

qondirilishi. Shaxs qobiliyatlari, mehnat xavfsizligi va motivlar.

2.2. Amaliy mashg'ulotlar bo'yicha ko'rsatma va tavsiyalar

1. Bir–biringizni biling.
2. Men o'zimni yaxshi ko'raman.
3. So'zli avtoportret.
4. Quyoshli doira.
5. O'zim haqimda.
6. Munosabat doskasi.
7. Oldingda kim bor ?
8. Harakatlar birdamligi.
9. Biz yagona komandamiz
10. Ish hujjatlarining tahlili.
11. Mening kasbim.
12. Kasblarning maqsadiga ko'ra sinflari.

2.3. Laboratoriya ishlari bo'yicha ko'rsatma va tasviyalar

Ushbu o'quv fani bo'yicha talabalar laboratoriya ishlari o'quv rejadagi auditoriya soatlariga mos ravishda standart va malaka talablariga asosan laboratoriya ishlari rejalashtirilmagan.

2.4. Semenar mashg'uloti.

Ushbu o'quv fani bo'yicha seminar ishlari rejalashtirilmagan.

2.5. Kurs ishi (loyihasi) bo'yicha ko'rsatma va tasviyalar

Ushbu o'quv fani bo'yicha talabalar laboratoriya ishlari o'quv rejadagi auditoriya soatlariga mos ravishda standart va malaka talablariga asosan kurs ishlari rejalashtirilmagan.

III. Mustaqil ta'lim va mustaqil ishlar bo'yicha kursatma va tasviyalar

Kadrlar tayyorlash milliy dasturida chuqur nazariy va amaliy bilimlar bilan bir qatorda tanlagan soxasi boyicha mustaqil faoliyat ko'rsata oladigan, o'z bilimi va malakasini mustaqil ravishda oshirib boradigan, masalaga ijodiy yondoshgan holda muammoli vaziyatlarni to'g'ri aniqlab, tahlil qilib, sharoitga tez moslasha oladigan mutaxassisllarni tayyorlash asosiy vazifalardan biri sifatida belgilangan.

Ma'lumki, axborot va bilimlar doirasi tez sur'atlar bilan kengayib borayotgan hozirgi sharoitda barcha ma'lumotlarni faqat dars mashg'ulotlari paytida talabalarga yetkazish qiyin.

Tavsiya etiladigan mustaqil ta'lim mavzulari

1. Mehnat psixologiyasi fanining vazifasi va ahamiyati.
2. Mehnat jamoasi va uning shakllanishi.
3. Psixologik professiografiya
4. Mehnat psixologiyasi ekspertizasi
5. Kasb tanlashga yunaltirish va kasb tanlash
6. Kasbga ko`nikish va uning psixologik masalalari
7. Mehnatni tashkil qilish psixologiyasi
8. Mehnat rejimi va uning psixologik mohiyati
9. Inson va mashina xamkorligi
10. Mehnat sifati va uni ta'minlashning texnologik masalalari.
11. Injenerlik psixologiyasi mehnat psixologiyasi sohasi sifatida
12. Mehnat faoliyatida sensomotorik talablar
13. Psixomotorikaning xususiyatlari
14. Mehnat faoliyati va psixik jarayonlar
15. Mehnat faoliyatidagi shaxsning individual psixologik xususiyatlari
16. Kasbiy faoliyat va kasbiy qobiliyatlar
17. Professogramma va uni ishlab chiqish talablari
18. Toliqish va o`ta toliqishning sabablari
19. Inson-mashina tizimi
20. Mehnat faoliyatida sensomotorik talablar
21. "Inson -texnika" tizimi mutaxassislarining kasbiy muxim sifatlarini aniqlash
22. Shaxsrning irodaviy sifatlarini urganish
23. Shaxs yo'nalganligini aniqlash

Mustaqil o'zlashtiriladigan mavzular bo'yicha talabalar tomonidan referatlar tayyorlash va uni taqdimoq qilish tavsiya etiladi.

3.

V. Ta'lim natijalari / Kasbiy kompetensiyalari

Talaba bilishi kerak:

- inson va mehnat psixologiyasining asosiy muammolari; kasbiy tanlov va professiografiya muammolari, muxandislik psixologiyasi; kasbiy faoliyatda stress va konfliktlar; kasbiy ta'limning o'ziga xosligi; shaxs va kasbiy o'z-o'zini anglash psixologiyasi; amaliy psixologiya **haqida tasavvurga ega bo'lishi;**
- kasb psixologiyasi muammolarini; mehnatning psixologik jihatlarini; mehnat sub'ekti strukturasu, kasb modeli, mutaxassis modelini; kasb va kasb klassifikatsiyalariga yondoshuvlami; professiografiya, professiogramma, psixogramma tushinchalarini; profoientatsiy,

	profkonsultatsiya va psixogigiena tushinchalarini; mehnat jamoasi, mehnat ekspertizasini; kasbga ko'nikish va uning psixologik jihatlarini; mehnatni tashkil qilish psixologiyasini; mehnat rejimi va uning psixologik mohiyatini; inson va texnika hamkorligini; mehnat sifati va unit a'minlashning psixologik jihatlarini; texnikaning insoniylashtirish mohiyatini; mehnat faoliyatida sensomotor talablami **bilishi va ulardan foydalana olishi;** - F.U.Teyloming ilmiy boshqaruv kontseptsiyasini tatbiq etish; F.U.Teylor tizimi va printsiplaridan amaliy foydalanish; V.N.Myasishevning ergologiya va ergotexnika haqidagi qarashlarini amaliy qo'llash; mehnat va muxandislik psixologiyasi bo'yicha tadqiqotlami tashkil etish; mehnat faoliyatida insonni o'rganishning asosiy yo'nalishlarini; mehnat faoliyatida insonni o'rganishning qo'shimcha yo'nalishlarini; mehnat motivatsiyasi kontseptsiyasini tatbiq etish **ko'nikmalariga ega bo'lishi kerak.**
4.	**VI. Ta'lim texnologiyalari va metodlari:** • ma'ruzalar; • interfaol keys-stadilar; • seminarlar (mantiqiy fiklash, tezkor savol-javoblar); • guruhlarda ishlash; • taqdimotlarni qilish; • individual loyihalar; • jamoa bo'lib ishlash va himoya qilish uchun loyihalar.
5.	**VII. Kreditlarni olish uchun talablar:** joriy, oralik nazorat shakllarida berilgan vazifa va topshiriklarni bajarish, yakuniy nazorat buyicha yozma ishni
6.	**13. Asosiy va qo'shimcha o'quv adabiyotlari va axborot manbalari** **Asosiy darsliklar va o'quv qo'llanmalar** 1. Баковников Д.М.Модус контроля как дактор стрессоус-тойчивости при компютеризации профессиональной деятельности.Психология. Ж.Том 21 .т 1 2000г 2. Душков Б.А, Смирнов Б.Н, Терех В.В. Инженерно- психологические основы конструкторской деятельности М,1991г. 3. Немов Р.С. Психология 2.4-китоб ,М,2000г. 4. Шадриков В.Д. Деятельность и способности М, 1994г. **Qo'shimcha adabiyotlar.** 1. Немов Р.С. «Психологическое консультирование». М.: "Владос". 2001 год. -518 с. 2. Рогов Е.И. «Настольная книга практического психолога». М.: "Владос". 2002 год. -380 с.

	3. Бадмаев Б.Ц. "Психология в работе учителя". М.: "Владос". 2000 год. - 157 с. 4. Абрамова Г.С. «Графика в психологическом консультировании». М.: 2001 год. -140 с. 5. Дубровина И.В. "Я работаю психологом" М.: 1999. 6. Психологичесая помощи и консультирование в практической психологии. Под ред Тетушкиной М.К. СПб.2001. 348 с.Потапова А.В. Нартова –Бочавер С.К. Детская психологическая служба -М.: -2001. 109 с **Axborot manbaalari** 23. www.gov.uz – O'zbekiston Respublikasi hukumat portali. 24. www.lex.uz – O'zbekiston Respublikasi Qonun hujjatlari ma'lumotlari milliy bazasi. 25. www.mintrud.uz Mehnat va aholini ijtimoiy muhofaza qilish vazirligi sayti. 26. www. standart.uz Standartlashtirish, metrologiya va sertifikatlashtirish agentligi sayti 27. www. sanoatktn.uz Sanoatda, konchilikda va kommunal-maishiy sektorda ishlarning bexatar olib borilishini nazorat qilish davlat inspeksiyasi (Sanoatkontexnazorat) sayti 28. www. uznature.uz Tabiatni muhofaza qilish Davlat qo'mitasi sayti 29. www.bilim.uz OUMTV sayti 30. www.mchs.gov.uz Favqulodda vaziyatlar vazirligi sayti.
7.	**Qarshi muhandislik-iqtisodiyot instituti tomonidan ishlab chiqilgan va tasdiqlangan.**
8.	**Fan/moduli uchun ma'sul** **A.X.Xujaqulov**- Qarshi muhndislik iqtisodiyot instituti "Mehnat muhofazasi va texnika xavfsizligui" kafedrasi katta o'qituvchisi.
9.	Taqrizchilar: **Maxmatqulov N.I.** – QarMII "Mehnat muhofazasi va texnika xavfsizligi kafedrasi dotsenti. v.b. **Eshdavlatov A.E.** – Qarshi irrigatsiya va agrotexnologiyalar instituti "Qishloq xo'jaligida innovatsion texnika va texnologiyalar" kafedrasi mudiri.